Arvoisa puheenjohtaja ja lakivaliokunnan jäsenet,

JHL ja talous- ja velkaneuvojat kiittävät mahdollisuudesta päästä lausumaan hallituksen esityksestä laiksi talous- ja velkaneuvonnaksi.

Olen talous- ja velkaneuvoja Sari Silta Vantaalta. Olen elävä esimerkki siitä miten hyvin maksuhäiriöpolitiikka voi parhaimmillaan toimia. Olin yrittäjänä 7 vuotta ja parhaimmillaan työllistin 35 henkilöä itseni lisäksi. Yritystoiminta päättyi itsestäni riippumattomista syistä ennalta-arvaamattomasti konkurssiin, jolloin minä ja työntekijäni menetimme työpaikkamme ja minä siinä sivussa meinasin menettää myös kotini ja elämän haluni. Hakeuduin talous- ja velkaneuvojan luokse, jolta sain toivoa, että asioilla on taipumus järjestyä. Sain tukea ja neuvoja. Sain velkajärjestelyn ja säilytin kotini. Nyt olen tässä 10 vuotta myöhemmin terveen tyttölapsen äitinä, talous- ja velkaneuvojana auttamassa muita, jotka käyvät velkahelvettiä läpi tässä yksinpärjäämisen kulttuurissa, jossa raha-asioista puhuminen on edelleen tabu.

On mukavaa, että olemme liikkeenluovutuksesta jokseenkin samaa mieltä. Haluan kuitenkin tuoda esille sen, että kun työntekijät siirtyvät vanhoina työntekijöinä uuden työnantajan palvelukseen, tulee muistaa etteivät heidän työsuhteisiinsa liittyvät etuutensa saa heiketä (viittaus työsopimuslakiin). Lisäksi lakiesityksessä ehdotetaan liikkeenluovutuksesta poiketen, että siirtyminen koskee vain niitä henkilöitä, jotka on otettu tehtäväänsä ennen 1.10.2017 ja joiden työajasta talous- ja velkaneuvonnan tehtäviä on tuolloin ollut vähintään 70 %:a työajasta. Olemme huolissamme, että osa-aikaisesti työskentelevät asetetaan eriarvoiseen asemaan osa-aikaisuutensa vuoksi eikä se saisi olla peruste esityksen mukaiseen kohteluun.

Edelleen haluan mainita, että työ, jota teemme, on yhteiskunnan kannalta äärimmäisen tärkeää ja valtaosa meistä tekee tätä työtä erittäin suurella sydämellä ja suurella ammattitaidolla. Henkilöstöresursseissa ei tässä kohtaa tulee säästää. Työmme tuloksista mainittakoon mm. vähentynyt harmaa talous, mielenterveyspalveluiden tarpeen väheneminen, itsemurhien väheneminen, Kelan myöntämän perustoimeentulotuen tarpeen väheneminen, ulosottokierteen katkaiseminen jne.

Yksityishenkilön velkajärjestelyn ensisijaisena tavoitteena on velallisen taloudellisen toimintakyvyn palauttaminen ja turvata velallisen toimeentulo. Parhaimmillaan henkilö saadaan takaisin yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi ja veronmaksajaksi. Resurssit tulisi asettaa yleisen taloudellisen tilanteen mukaisiksi. Tällä hetkellä joka 10. suomalainen on ulosoton asiakkaana ja ulosotossa olevat määrät ovat suuremmat kuin koskaan. Kotitalouksien velkaantuminen on seurausta mm. suurista asuntoluotoista ja mm. kulutuksen rahoittaminen luotolla on kasvanut ja kasvaa edelleen. Kotitalouksien velkaantumisaste kasvoi edelleen ja oli vuoden 2016 lopussa 126,4 prosenttia (lähde: Tilastokeskus). Tilanne on jopa pahempi kuin 90-luvun laman seurauksena. Mitä korkeampi kotitalouksien velkaantumisaste on, sitä kauemmin kestää talouden selviytyminen taantumista. Tällä hetkellä pelkästään Vantaan kaupungin alueella on laskettu olevan peräti 20.000 potentiaalista talous- ja velkaneuvonnan asiakasta ja nykyresursseilla n. 1200:aa pystytään ainoastaan auttamaan. Taloudellisia peruskartoituksia on tähän päivään mennessä tehty 545 kappaletta ja sähköisen asioinnin kautta tulleita uusia asiakkaita on 685 kappaletta. Velkajärjestelyhakemuksia käräjäoikeuteen on mennyt tänä vuonna tähän päivään mennessä 135 kappaletta ja viime vuonna niitä meni kaiken kaikkiaan n. 190 kappaletta.

Lainaan tässä Oikeusministeriön jo vuonna 2007 laatimaa Valtioneuvoston julkaisua; Hyvää velanhallintaa ja maksuhäiriöiden hoitoa. Siinä jo tuolloin sanottiin näin:

Työelämän muutoksien vuoksi sekä tulevaisuuden että luotonottajan maksukyvyn ennakointi on yhä vaikeampaa. Pysyvät ja pitkäaikaiset työsuhteet ovat vähentyneet ja niiden sijaan ovat tulleet lyhytaikaiset työsuhteet ja työ teetetään entistä useammin yksityisillä elinkeinon- tai ammatinharjoittajilla. Työntekijöille asetetut vaatimukset ovat koventuneet. Työttömyydestä voi olla seurauksena syrjäytymistä, joka puolestaan lisää sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia. Nämä ongelmat ulottuvat myös syrjäytyneen perheeseen ja lähipiiriin sekä lapsiin. Syrjäytymisestä aiheutuu mittavia yhteiskunnallisia kustannuksia toisaalta sosiaaliturvamenojen kasvaessa ja toisaalta verotulojen vähentyessä. Velkaongelmat ovat omiaan pahentamaan syrjäytymistä. Kuitenkaan kaikki velat eivät johdu luotonannosta, vaan velkojen syntyperusteet voivat olla erilaisia kuten, elatusapuvelka, maksamaton sakko, vero tai vahingonkorvaus.

Kamelin selän usein katkaisee työttömyys, oma tai läheisen sairastuminen, läheisen kuolema tai ero. Näihin henkilö ei pysty eikä voi itse vaikuttaa. Näitä ongelmia ei myöskään korjata pelkästään sähköistä asiointia lisäämällä. Tällaiset tilanteet ovat sellaisia osa-alueita ihmisen elämässä, jossa tarvitaan edes yksi asiantunteva kohtaaminen. Tällä kohtaamisella voidaan säästää jopa ihmishenkiä ja sillä yleensä on kauaskantoiset positiiviset seuraukset.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76076/hyvaa_velkahallintaa_ja_maksuhairioiden_hoitoa_s.pdf?sequence=1

Resurssit ovat tiukoilla jo nykytasolla ja jos niitä entisestään pienennetään, ei ennalta ehkäisevään talousneuvontaan tulee jäämään aikaa juuri lainkaan. Vaarana on käsittelyaikojen piteneminen mikä taas puolestaan vaarantaa velallisen oikeusturvaa. Sekä perustuslaissa että hallintolaissa taataan, että jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi ilman aiheetonta viivytystä toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai viranomaisessa.

Asiaa on tutkittu ja viitaankin ten Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuun 208 (Elisa Valkama; Velkaneuvonta 2000-luvun alussa, Talous- ja velkaneuvontalain vaikuttavuus asiakaskyselyn ja tilastotietojen valossa). Talous- ja velkaneuvonnan vaikutus velallisen kokonaiselämäntilanteeseen on erittäin suuri. Lisäksi se vähentää sosiaalimenoja, vähentää mielenterveyspalveluitten käyttöä, ehkäisee itsemurhia ja ehkäisee syrjäytymistä vain muutaman mainitakseni. Parhaimmillaan neuvonta on johtanut pysyviin muutoksiin ihmisten taloudenpidossa (Sunila & Järvelä 1994; Klingander 2000) ja hyvin hoidettu velkaneuvontajärjestelmä alentaa toimeentulotuen tarvetta (Velkaongelmatyöryhmä 1998).

Resursseja määriteltäessä tulee uusien asiakkaiden lisäksi huomioida ns. vanhat asiakkaat, joita autetaan mm. maksuohjelmien muuttamisissa, raukeamisissa, lisäsuorituksia laskettaessa, maksuohjelmien toteuttamisessa jne.

Espoon diakoniasäätiön jo vuonna 1994 julkaisemassa tutkimuksessa selvitettiin asiakaskyselyllä velallisten kokemuksia velkaneuvonnasta ja neuvonnan vaikutuksia (Sunila & Järvelä 1994). Tutkimuksen mukaan velkaneuvonnan asiakkaat hakivat velkaneuvonnasta tietoa velkajärjestelylaista, sovintomahdollisuuksista, sosiaaliturvasta sekä takauksista, ulosotosta ja velkojen perinnästä. Lisäksi tänä päivänä hyvin paljon avustetaan asiakasta toimeentulotukiasioissa,

asumistuen hakemisessa, tehdään asiakasohjausta jne. koska Suomessa ei ole tahoa, josta avun saisi yhden luukun periaatteella ja velkaneuvonnan asiakkailla ei ole varaa matkustella luukulta toiselle.

Edelleen em. tutkimuksen mukaan noin puolella asiakaskyselyyn vastanneista menot ja kokonaisvelkamäärä vähenivät velkaneuvonnan aikana tai sen jälkeen. Lisäksi suurella osalla oli tapahtunut positiivisia muutoksia perhesuhteissa ja henkisessä jaksamisessa.

Vantaan velkaneuvonnan asiakkaiden taloudellista ja terveydellistä tilannetta on seurattu kahden poikkileikkaustutkimuksen avulla. Ensimmäisessä vuonna 1995 julkaistussa tutkimuksessa havaittiin, että velkaneuvonnan asiakkaista valtaosalla oli taloudellisten vaikeuksien lisäksi myös muita ongelmia (Nykänen ym. 1995). Esimerkiksi sosiaaliset ja terveydelliset ongelmat olivat heillä selvästi yleisempiä kuin koko väestössä keskimäärin. Noin kaksi kolmesta asiakkaasta arvioi, että velkaongelmat olivat vaikuttaneet kielteisesti parisuhteeseen. Kolmella neljästä asiakkaasta oli mielenterveysoireita ja joka kolmas oli miettinyt itsemurhaa. Ensimmäisessä poikkileikkaustutkimuksessa selvitettiin myös velkaneuvontatyön kansantaloudellisia vaikutuksia. **Tutkimuksen mukaan jokainen yksityishenkilön velkajärjestelyn saanut kotitalous merkitsi yhteiskunnalle noin 450 euron säästöä toimeentulotukimenoissa ensimmäisen maksuohjelmavuoden aikana.**

Talous- ja velkaneuvontalain (L 713/2000) tavoite on, että velkaneuvonta antaa yksityishenkilöille tietoa ja neuvontaa talouden ja velkojen hoidosta. Lain mukaan neuvojan tehtäviin kuuluu mm. maksuvaikeuksissa olevan henkilön avustaminen taloudenpidon suunnittelussa ja ratkaisukeinojen selvittäminen. Neuvonnan tavoite on ennaltaehkäistä velkaongelmien syntymistä. Tarvittaessa asiakkaalle voidaan laatia esimerkiksi talousarvio ja antaa ohjeita taloudenpidon suunnitteluun. Lain esitöissä (HE 37/2000) todetaankin, että neuvonnan tarkoituksena on auttaa asiakasta huolehtimaan itsenäisesti ja suunnitelmallisesti taloudellisista asioistaan. Neuvonta voi olla siis korjaavaa tai ennaltaehkäisevää, kertaluonteista tai jatkuvaa. Lähtökohtana on, että neuvonnan avulla asiakkaan velkatilanne saadaan hallintaan ja pyritään velkakriisin ratkaisemiseen.

Talous- ja velkaneuvontaan sijoitettu euro tuo yhteiskunnalle säästöinä n. kolme euroa takaisin.

Haluan kysyä, arvoisat lakivaliokunnan jäsenet, miten sen teemme entistä pienemmillä määrärahoilla ja entistä pienemmillä resursseilla kun siihen ei nytkään meinaa löytyä resursseja?

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/152477/208_Valkama_2004.pdf?sequence=2

Sari Silta
Talous- ja velkaneuvoja, JHL
sari.silta@vantaa.fi
p. 09 8392 2744